

ĐỀ XUẤT HỆ THỐNG CHỦ ĐỀ DỰ ÁN TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÝ 12

Nguyễn Thị Kim Liên, Phạm Thị Thúy Hằng
Trường Đại học Sư phạm thành phố Hồ Chí Minh

TÓM TẮT

Dạy học theo dự án là một hình thức dạy học chủ động, trong đó người học thực hiện một nhiệm vụ học tập phức hợp, có sự kết hợp giữa lý thuyết và thực hành, có thể tạo ra các sản phẩm. Trong dạy học Địa lý 12, dạy học theo dự án là phương pháp dạy học hiệu quả, dễ áp dụng. Bài báo này đề xuất hệ thống các chủ đề dạy học theo dự án trong dạy học Địa lý 12 từ thực tiễn vận dụng thành công ở lớp 12B8 trường THPT Long Thành, huyện Long Thành tỉnh Đồng Nai.

Từ khóa: dạy học, dự án, địa lý

1. Đặt vấn đề

Dạy học theo hướng phát triển năng lực người học là yêu cầu tối thiết trong chiến lược “đổi mới căn bản và toàn diện nền giáo dục quốc dân” [1], thể hiện trong cả ba mặt: đổi mới nội dung, chương trình sách giáo khoa, đổi mới phương pháp dạy học và đổi mới kiểm tra đánh giá. Chiến lược phát triển giáo dục giai đoạn 2011 – 2020 đã chỉ rõ cần phải “thực hiện đổi mới chương trình và sách giáo khoa từ sau năm 2015 theo định hướng phát triển năng lực cho học sinh...”, “tiếp tục đổi mới phương pháp dạy học và đánh giá kết quả học tập, rèn luyện theo hướng phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động, sáng tạo và năng lực tự học của người học”... [2].

Nhóm phương pháp dạy học tích cực là lựa chọn ưu tiên trong định hướng dạy học phát triển năng lực người học [3]. Trong đó, dạy học dự án (Project Work/Project Method/Project Based Learning) với các đặc trưng căn bản là *định hướng vào học sinh, định hướng vào thực tiễn và định hướng*

vào sản phẩm, thể hiện rõ khả năng phát huy cao năng lực của người học.

Xác định các chủ đề dự án là khâu đầu tiên trong thiết kế một dự án dạy học. Xác định các chủ đề dự án phù hợp với đặc trưng bộ môn, với hứng thú và điều kiện của học sinh (học sinh), với yêu cầu của thực tiễn... là tiền đề cơ bản của các dự án nói chung và dự án Địa lý 12 nói riêng. Trong khuôn khổ giới hạn của bài báo và trên cơ sở sự tương hợp khá đặc biệt của nội dung chương trình Địa lý 12 với phương pháp dự án, chúng tôi lựa chọn đề xuất hệ thống chủ đề dự án địa lý 12 – Địa lý Việt Nam.

2. Khái niệm Dạy học dự án

Dạy học dự án là một hình thức dạy học hoặc một phương pháp dạy học phức hợp, trong đó dưới sự hướng dẫn của giáo viên, người học tiếp thu kiến thức và hình thành kỹ năng thông qua việc giải quyết một bài tập tình huống (dự án) có thật trong đời sống, theo sát chương trình học, có sự kết hợp giữa lý thuyết với thực hành và tạo ra các sản phẩm cụ thể. Người học

tham gia vào hầu hết các khâu trong quá trình thực hiện dự án: từ việc xác định mục đích, lập kế hoạch, đến việc thực hiện, kiểm tra, điều chỉnh, đánh giá quá trình và kết quả thực hiện; làm việc nhóm là hình thức cơ bản của dạy học dự án.

Các giai đoạn của dạy học dự án:

1. Xác định chủ đề dự án / chọn đề tài

– Giáo viên xác định trong chương trình học tập các nội dung cơ bản có liên quan hoặc có thể ứng dụng vào thực tế; phát hiện những gì tương ứng đã và đang xảy ra trong cuộc sống, chú ý vào những vấn đề lớn mà xã hội và thế giới đang quan tâm.

– Xác định ý tưởng dự án

Lưu ý: Giáo viên có thể giới thiệu một số hướng của đề tài để học sinh tự chọn hoặc đề tài có thể xuất phát từ người học.

2. Xây dựng đề cương dự án

Xây dựng đề cương cho một dự án là công việc hết sức quan trọng vì nó mang tính định hướng hành động cho cả quá trình thực hiện, thu thập kết quả và đánh giá dự án. Giáo viên hướng dẫn người học xác định mục đích, nhiệm vụ, cách tiến hành, kế hoạch thực hiện dự án; xác định những công việc cần làm, phân công công việc trong nhóm, thời gian dự kiến, vật liệu, kinh phí..

3. Thực hiện dự án

Các thành viên trong nhóm thực hiện kế hoạch đã đề ra cho nhóm và cá nhân. Các hoạt động trí tuệ và hoạt động thực hành, thực tiễn xen kẽ và tác động qua lại với nhau. Kiến thức lý thuyết, phương án giải quyết vấn đề được thử nghiệm qua thực tiễn và sản phẩm được tạo ra.

4. Báo cáo kết quả

Kết quả thực hiện dự án có thể được viết dưới dạng dạng ấn phẩm (bản tin, báo, áp phích, thu hoạch, báo cáo, kịch bản, cẩm nang, tập sách...) và có thể được trình bày trên power point hoặc thiết kế thành trang web... Sản phẩm của dự án có thể được trình bày giữa các nhóm người học, giới thiệu trước lớp, trong trường hay ngoài xã hội.

5. Đánh giá dự án, rút kinh nghiệm

Giáo viên và người học đánh giá quá trình thực hiện và kết quả dự án rút ra những kinh nghiệm cho việc thực hiện các dự án tiếp theo. Kết quả dự án có thể được đánh giá từ bên ngoài.

3. Cách xác định các chủ đề dự án trong một môn học

Có nhiều mức độ thiết kế dự án khác nhau. Dự án có thể được thực hiện trọn vẹn trong một bài dạy, cũng có thể chỉ tích hợp được phần quan trọng nhất trong bài hoặc một phần nào đó có liên quan; dự án còn có thể xuyên suốt một số bài, một chương hoặc một số chương.

Chủ đề bài dạy thường là tên của một dự án học tập. Chủ đề bài dạy thường xuất phát từ nội dung bài học có liên quan trực tiếp hoặc gián tiếp đến những vấn đề thực tiễn trong cuộc sống – những vấn đề được xã hội, thế giới quan tâm, hoặc những vấn đề riêng của địa phương, của đất nước. Nội dung bài dạy và vấn đề liên quan trong thực tế thường có mối quan hệ hai chiều. Có thể đi từ nội dung bài dạy đến thực tiễn, hoặc ngược lại.

Giáo viên có thể đề xuất một chủ đề lớn/tổng quát, nêu ý tưởng dự án, các nhóm học sinh sẽ tự đề xuất các chủ đề riêng của nhóm liên quan trực tiếp đến chủ đề giáo viên đã đưa ra.

Ví dụ: Bài 17 (Địa lý 12): *Lao động và việc làm*, có mục 3. *Vấn đề việc làm và hướng giải quyết việc làm* là vấn đề kinh tế – xã hội lớn của đất nước, của từng địa phương cụ thể, đặc biệt của các thanh niên trước ngưỡng cửa vào đời. Thanh niên cần phải nắm bắt tiềm năng lao động và nhu cầu lao động của địa phương, của đất nước, xác định được sở trường của bản thân để chọn được hướng đi phù hợp. Do vậy có thể hình thành chủ đề dự án là *thanh niên với vấn đề hướng nghiệp*. Từ chủ đề đó, các nhóm học sinh lớp 12B8 Trường THPT Long Thành, huyện Long Thành tỉnh Đồng Nai đã lựa chọn các chủ đề: 1) *Tiềm năng lao động và việc làm tại huyện Long Thành*, 2) *Lao động huyện Long Thành – Hiện tại và tương lai*, 3) *Long Thành – Thị trường lao động đầy biến động*, 4) *Long Thành – Đất lành liệu chim có đậu?*

4. Xây dựng / thiết lập các chủ đề dự án trong chương trình Địa lý 12

❖ Cấu trúc chương trình Địa lý 12

STT	Đơn vị kiến thức/Nội dung	Số tiết
1	Việt Nam trên đường đổi mới và hội nhập	1
2	Địa lý tự nhiên	14
3	Địa lý dân cư	4
4	Địa lý kinh tế	24
5	Địa lý địa phương	2
6	Ôn tập và kiểm tra	8

Cụ thể:

– *Bài mở đầu (bài 1)* giới thiệu bối cảnh quốc tế và trong nước, những thành tựu đạt được trong công cuộc đổi mới và những định hướng chính để đất nước tiếp tục đổi mới và hội nhập.

– Phần *Địa lý tự nhiên Việt Nam* đề cập đến các đặc điểm cơ bản của thiên nhiên Việt Nam, những quy luật phân hóa

lãnh thổ tự nhiên, đồng thời đánh giá tự nhiên như các nguồn lực thường xuyên và cần thiết để phát triển kinh tế – xã hội. Kiến thức về địa lý tự nhiên sẽ được củng cố và vận dụng khi học về Địa lý kinh tế – xã hội Việt Nam. Cách trình bày các nội dung tạo ra một thể thống nhất và cần thiết trong chương trình và sách giáo khoa.

– *Địa lý dân cư* đề cập đến những nét cơ bản về dân cư, lao động và việc làm, chất lượng cuộc sống của dân cư hiện nay. Ngoài việc nhấn mạnh dân cư vừa là lực lượng sản xuất, vừa là lực lượng tiêu thụ, còn cho học sinh nhận thức được rằng: việc nâng cao chất lượng cuộc sống của dân cư là mục tiêu xã hội của công cuộc đổi mới và phát triển ở nước ta.

– *Địa lý các ngành kinh tế* được bắt đầu từ cái nhìn tổng quan về sự chuyển dịch cơ cấu của nền kinh tế. Trên nền của ba khu vực kinh tế lớn (nông, lâm nghiệp và thủy sản; công nghiệp và xây dựng; dịch vụ) các vấn đề phát triển và phân bố các ngành kinh tế đã được lựa chọn để phân tích, tổng hợp. Những kiến thức được chọn lọc để học sinh hiểu được cơ cấu ngành của nền kinh tế là nền tảng để học sinh nắm vững được các vấn đề phát triển kinh tế – xã hội của vùng.

– *Đối với các vùng kinh tế*, chương trình chỉ đề cập đến các vấn đề tiêu biểu, được lựa chọn từ rất nhiều vấn đề phải giải quyết của các vùng lãnh thổ nước ta, có bản chất địa lý rõ nét và có ý nghĩa lâu dài.

– *Địa lý địa phương*: học sinh chuẩn bị và viết báo cáo các chủ đề về địa lý tỉnh hoặc thành phố.

❖ *Khả năng thiết lập các chủ đề dự án trong nội dung, chương trình Địa lý 12*

Cấu trúc chương trình và nội dung Địa lý lớp 12 là cơ sở rất thuận lợi để phát hiện và xây dựng các chủ đề / đề tài – phần cốt lõi trong các dự án dạy học. Sách giáo khoa *Địa lý 12* được cấu tạo theo các đơn vị kiến thức lớn, sắp xếp theo logic của khoa học và phù hợp với logic của quá trình dạy học. Do đó, về mặt đại thể, có thể xây dựng ít nhất một đề tài dựa trên từng đơn vị kiến thức lớn vì tất cả đều là những vấn đề thực tiễn của đất nước. Về mặt chi tiết, có thể xây dựng nhiều đề tài khác nhau cho từng đơn vị kiến thức cụ thể. Riêng phần *Địa lý địa*

phương, có thể thiết lập từng dự án cho 63 tỉnh thành trong cả nước, chưa kể đến việc phân nhánh các cấp chủ đề địa lý địa phương nhỏ hơn trong mỗi tỉnh thành... Có thể khẳng định nội dung chương trình Địa lý 12 – Địa lý Việt Nam là rất phù hợp để xác định các chủ đề dự án với các nội dung đa dạng, đa chiều và phong phú.

❖ *Đề xuất hệ thống chủ đề dự án Địa lý 12.* Trên cơ sở nội dung chương trình, sách giáo khoa, chúng tôi đề xuất một số chủ đề dự án Địa lý 12 như sau:

STT	Bài học, Chương	Nội dung vận dụng	Chủ đề dự án	Ý tưởng dự án
1.	Bài 2- Vị trí địa lí, phạm vi lãnh thổ	Toàn bài	Tôi yêu Việt Nam/ Việt Nam đất nước mến yêu	Xác định vị trí địa lý và phạm vi lãnh thổ của Việt Nam – Tìm hiểu vấn đề bảo vệ chủ quyền lãnh thổ và phát huy thế mạnh của vị trí địa lý Việt Nam.
2.	Bài 8. Thiên nhiên chịu ảnh hưởng sâu sắc của biển	Mục 2. Ảnh hưởng của biển Đông đến thiên nhiên	Biển Đông – những rủi ro tiềm ẩn / Biển Đông – Những điều em chưa biết	Tìm hiểu các loại thiên tai từ biển Đông – Biện pháp nhận biết, thích nghi, phòng tránh. Vận dụng vào một địa phương cụ thể.
3.	Bài 14. Sử dụng và bảo vệ TNTT	Mục 1a. Tài nguyên rừng Mục 2: Sử dụng và bảo vệ tài nguyên đất	Đất là hơi thở - Rừng là con tim	Tìm hiện trạng rừng và hiện trạng sử dụng đất của cả nước thời gian gần đây. Vận dụng vào một địa phương cụ thể.
4.	Bài 15. Bảo vệ môi trường và phòng chống thiên tai	Mục 1. Bảo vệ môi trường	Hành động vì môi trường hôm nay – Bền vững tương lai ngày mai	Tìm hiểu vấn đề ô nhiễm môi trường tại một địa phương cụ thể - Hiện trạng - Nguyên nhân - Giải pháp
5.	Bài 15. Bảo vệ môi trường và phòng chống thiên tai	Mục 2b. Ngập lụt	Quê em biển nước lúc triều lên / Sống chung với lụt – Nỗi lòng biết tỏ cùng ai	Tìm hiểu vấn đề ngập nước do triều cường ở một số khu vực thuộc TP.HCM.
6.	Bài 15. Bảo vệ môi trường và phòng chống thiên tai	Mục 2. Một số thiên tai chủ yếu và biện pháp phòng chống	Khi thiên nhiên nổi giận/ Chung sống – chiến đấu với hiểm họa	- Tìm hiểu vấn đề thiên tai trên thế giới, thiên tai ở Việt Nam và tại một địa phương cụ thể - Dấu hiệu nhận biết và biện pháp phòng tránh
7.	Bài 17. Lao động và việc làm	Mục 3. Vấn đề việc làm và hướng giải quyết việc làm	Ước mơ tôi – Tương lai tôi/ Bạn là người tạo ra tương lai/ Thanh niên với vấn đề hướng nghiệp	Tìm hiểu vấn đề Lao động và việc làm trong cả nước và ở một địa phương cụ thể: Hiện trạng – Giải pháp.

8.	Chương: Địa lý dân cư	Toàn chương	Đô thị hóa – dân số - Lao động - Việc làm – Tìm đầu một mẩu số chung?	Tìm hiểu mối quan hệ giữa đô thị hóa với dân số lao động và việc làm trong cả nước và tại một địa phương cụ thể: Hiện trạng – Nguyên nhân – Giải pháp.
9.	Bài 24: Vấn đề phát triển thủy sản và lâm nghiệp	Mục 1. Ngành thủy sản	Vấn đề phát triển ngành thủy sản Đồng bằng sông Cửu Long	Tìm hiểu việc nuôi trồng một số thủy sản quan trọng ở đồng bằng sông Cửu Long: Hiện trạng – Nguyên nhân – Giải pháp
10.	Bài 24: Vấn đề phát triển thủy sản và lâm nghiệp	Mục 2. Lâm nghiệp	Bức tường xanh vững chắc	Tìm hiểu rừng ngập mặn Cần Giờ: Vai trò – Hiện trạng – Hướng phát triển.
11.	Bài 27. Vấn đề phát triển một số ngành CN trọng điểm	Mục 1. Công nghiệp năng lượng	CN năng lượng - Tiền đề cho sự phát triển công nghiệp – nhu cầu tối thiết của cuộc sống	Tìm hiểu ngành công nghiệp năng lượng và mối quan hệ mật thiết giữa 2 phân ngành chính trong công nghiệp năng lượng. Vận dụng vào một địa phương cụ thể.
12.	Bài 30: Vấn đề phát triển giao thông vận tải và thông tin liên lạc	Mục 1. Giao thông vận tải	Giao thông vận tải - Nền tảng của sự phát triển	Tìm hiểu hệ thống giao thông vận tải Việt Nam và mối quan hệ giữa phát triển kinh tế, xã hội với sự phát triển hệ thống giao thông vận tải. Vận dụng vào một địa phương cụ thể.
13.	Bài 31: Vấn đề phát triển thương mại du lịch	Mục 2. Du lịch	Việt Nam – Vẻ đẹp bất tận/Việt Nam – Vẻ đẹp tiềm ẩn	Tìm hiểu tiềm năng du lịch Việt Nam – Phương cách phát huy và truyền bá đến cộng đồng thế giới. Thử thiết kế một tour du lịch tại địa phương.
14.	Bài 36	Toàn bài. Tập trung vào Mục 2. Phát triển tổng hợp kinh tế biển	Đà Nẵng – Hòn ngọc quý của duyên hải Nam Trung Bộ	Tìm hiểu vai trò hạt nhân, tiềm năng kinh tế biển và hướng phát triển của Đà Nẵng trong vùng duyên hải Nam Trung Bộ.
15.	Bài 37	Toàn bài. Tập trung vào Mục 2. Phát triển cây công nghiệp lâu năm	Tây Nguyên – Miền đất hứa	Tìm hiểu thế mạnh trong phát triển cây công nghiệp lâu năm ở Tây Nguyên. Giải pháp cho hướng phát triển bền vững.
16.	Bài 41	Toàn bài – Tập trung vào Mục 3. Sử dụng hợp lý và cải tạo tự nhiên ở đồng bằng sông Cửu Long	Sử dụng cải tạo tự nhiên ở ĐB sông Cửu Long - Hạt gạo làng ta	Tìm hiểu vai trò và thế mạnh trong sản xuất lúa gạo của đồng bằng sông Cửu Long so với cả nước. Giải pháp cho hướng phát triển bền vững.
17.	Bài 42	Toàn bài. Tập trung vào Mục 1a. Mục 2. và Mục 4	Biển Đông – Tổ quốc – Mẹ hiền	Tìm hiểu phạm vi chủ quyền lãnh thổ của Việt Nam trong khu vực biển Đông. Giải pháp bảo vệ chủ quyền lãnh thổ bền vững.
18.	Bài 42	Mục 3. Khai thác tổng hợp kinh tế biển đảo	Biển đảo quê hương	Tìm hiểu thế mạnh và khả năng khai thác tổng hợp các tài nguyên vùng

				biển và hải đảo. Vận dụng vào một địa phương cụ thể.
19.	Bài 44, 45	Toàn bài	Quê hương tôi – Hòn ngọc viễn đông	Tìm hiểu viết báo cáo về năm đề địa lý thành phố Hồ Chí Minh.
20.	Chương: Địa lý vùng và địa lý Địa phương	Địa lý vùng + Địa lý địa phương	Chủ đề thay đổi theo từng địa phương cụ thể. Ví dụ: Tân Biên – Tây Ninh trong vùng Đông Nam Bộ	Tìm hiểu vấn đề địa lý địa phương trong một vùng kinh tế.

5. Kết luận

Xác định các chủ đề dự án, ý tưởng dự án là bước khởi đầu quan trọng trong thiết kế và tổ chức thực hiện các dự án học tập. Nội dung chương trình Địa lý 12 rất phù hợp để xác lập các dự án học tập địa lý.

Tùy theo địa phương, tùy theo điều kiện cụ thể của từng trường, giáo viên địa lý lựa chọn, xác định một hoặc một vài dự án (nhỏ hoặc lớn; đơn giản hoặc phức tạp) hướng dẫn học sinh thực hiện trong năm học. Các chủ đề đề xuất trên chỉ có tính chất tham khảo, nhưng là những gợi ý thiết thực để giáo viên

địa lý xác lập chủ đề dự án phù hợp nhất với điều kiện cụ thể của học sinh, của trường lớp và của địa phương mình.

Thiết kế và tổ chức thực hiện các dự án địa lý dù đơn giản hay phức tạp đều góp phần hướng học sinh quan tâm đến những vấn đề thiết thực của địa phương, của đất nước; ý thức hơn về vai trò của bản thân đối với quê hương, tổ quốc; tạo điều kiện thực sự cho học sinh học qua làm – Learning by Doing. Qua đó các năng lực hành động, năng lực sáng tạo được hình thành và phát triển.

*

PROPOSAL FOR THE SYSTEM OF TOPICS AND PROJECTS IN TEACHING GEOGRAPHY 12th GRADE

Nguyen Thi Kim Lien, Pham Thi Thuy Hang

Ho Chi Minh City University of Pedagogy

ABSTRACT

Project-based teaching is a proactive form of teaching, in which students perform a complex learning task, which combines theory and practice and can create products. In teaching Geography 12th grade, project-based learning is a teaching method that is effective and easy to apply. This paper proposes a system of subject-based learning projects in teaching Geography 12th grade from a successful practical use at the Class 12B8 of Long Thanh High School, Long Thanh District, Dong Nai Province.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban Tuyên giáo Trung ương (2011), *Tài liệu học tập các văn kiện đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI của Đảng*, NXB Chính trị Quốc gia.
2. Chiến lược phát triển giáo dục giai đoạn 2011 – 2020 ban hành kèm Quyết định số 711/QĐ-TTg ngày 13/6/2012.
3. Đặng Văn Đức – Nguyễn Thị Thu Hằng (2004), *Phương pháp dạy học Địa lý theo hướng tích cực*, NXB Đại học Sư phạm.
4. Trần Thị Hương (2012), *Dạy học tích cực*, NXB Đại học Sư phạm.

5. Công ty Intel, *Chương trình dạy học của Intel – Khóa học cơ bản* (2009), NXB Tổng hợp TP. HCM.
6. Nguyễn Thị Kim Liên, Mai Thị Chuyên, Phạm Thị Thúy Hằng (2012), “*Dạy học theo dự án và khả năng giáo dục kỹ năng sống cho học sinh thông qua môn Địa lý 12*”, *THPT*, Kỷ yếu hội thảo Địa lý toàn quốc lần thứ 6, Huế 30/9/2012, NXB Khoa học tự nhiên và công nghệ, tr 1035 – 1044.
7. Lê Thông (Tổng chủ biên), Nguyễn Việt Thịnh (Chủ biên), Nguyễn Kim Chương, Phạm Xuân Hậu, Đặng Duy Lợi, Phạm Thị Sen, Phí Công Việt (2011), *Địa lý 12*, NXB Giáo dục Việt Nam.
8. Lê Thông (Tổng chủ biên), Nguyễn Việt Thịnh (Chủ biên), Nguyễn Kim Chương, Phạm Xuân Hậu, Đặng Duy Lợi, Phạm Thị Sen, Phí Công Việt (2011), *Địa lý 12 - Sách giáo viên*, NXB Giáo dục Việt Nam.